

OBSAH

I. Metodické poznámky (<i>Fr. Cuřin</i>)	3
1. Význam disciplíny Vývoj českého jazyka. Jak studovat	3
2. Rozbor	4
II. Řeč jako společenský jev. Vývoj jazyka (<i>A. Mátl</i>)	7
1. Společenská funkce řeči	7
2. Původ řeči	7
3. Řeč a myšlení	8
4. Celospolečenská povaha jazyka; jazyk národní	8
5. Vývoj jazyka a společnosti	9
6. Souvislost vývoje jazyka s vývojem lidské činnosti	9
7. Průběh jazykových změn	10
8. Nerovnoměrný vývoj základních složek jazyka	10
9. Divergentní a konvergentní vývoj v jazyce	12
10. Vnitřní a vnější vývoj jazyka	12
11. Vliv jazyka na jazyk	13
12. Srovnávání jazykových typů	14
III. Jazyky indoevropské. Jazyky slovanské (<i>A. Mátl</i>)	16
A. Jazyky příbuzné. Jazyky indoevropské	16
1. Příbuznost jazyků	16
2. Jazyky indoevropské	16
3. Příbuznost jazyků indoevropských	17
B. Jazyky slovanské	19
1. Příbuznost jazyků slovanských	19
2. Základní hláskové a tvarové znaky jazyků slovanských	21
3. Rozdělení slovanských jazyků	23
Cvičení (<i>Fr. Cuřin</i>)	27
IV. Jazyk staroslověnský (<i>A. Mátl</i>)	28
1. Původ a charakteristika	28
2. Staroslověnský jazyk na našem území.	29
V. Hospodářský, sociální a kulturní stav Slovanů, zvláště Čechů, do 13. století (<i>A. Mátl</i>)	32
A. Hospodářské, sociální a kulturní poměry v 6.—10. století	32
B. Hospodářské, sociální a kulturní poměry v 10.—13. století a jejich odraz v slovní zásobě českého jazyka	33
1. Hospodářské, sociální a kulturní poměry	33

2. Tradice staroslověnská	34
3. Náboženská terminologie	34
4. Nejstarší období češtiny v úloze kulturního jazyka	35
5. Pravopis nejstarších zápisů	36
6. Nejstarší památky literární	36
VI. Vývoj českého hláskosloví (<i>Fr. Cuřín</i>)	37
A. Vývoj praslovanský (opakování).	37
B. Vývoj pračeský	37
1. Stahování	38
2. Zánik a vokalizace jerů	38
3. Zánik nosovosti	40
4. Párová měkkost souhlásek	41
5. Změna <i>dž</i> v <i>ž</i>	43
6. Přízvuk	43
C. Vývoj hlásek od 11. do 14. století	43
I. Samohlásky	43
1. Přehláska <i>a—ě, á—ie</i>	44
2. Přehláska <i>u—i, ú—í</i>	46
3. Přehláska <i>o—ě, ó—ie</i>	47
4. Ztráta jotace	47
5. Slabikotvorné <i>r, l</i>	48
6. Splyvání <i>i</i> a <i>y</i>	49
II. Souhlásky	50
1. Zánik párové měkkosti souhlásek	50
2. Vznik <i>ř</i> z palatalizovaného <i>r</i>	50
3. Vývoj souhlásky <i>l</i>	51
4. Změna <i>g—h</i>	52
D. Vývoj hlásek od 14. do 17. století	52
I. Samohlásky	52
1. Změna <i>ó—uo—ů</i>	52
2. Změna <i>ú—au—ou</i>	53
3. Změna <i>ý(í)—aj—ej</i>	54
4. Úženi <i>ie—i</i>	55
5. Úženi <i>é—i</i>	55
6. Změna <i>aj—ej</i>	56
7. Systém dlouhých samohlásek	56
II. Protetické a hiátové hlásky	57
1. Protetická hláska <i>v</i>	58
2. Protetická hláska <i>j</i>	58
3. Protetická hláska <i>h</i>	58

III. Souhlásková skupení	58
E. Hláskové změny nesystémové	60
1. Analogie	60
2. Mylná dekompozice	60
3. Metateze (přesmyk)	60
4. Asimilace (spodoba)	61
5. Disimilace (rozlišování)	61
Cvičení	61
Přehled českých hláskových změn (tabulka)	63
VII. Tvarosloví a skladba (<i>Fr. Cuřín</i>)	64
1. Číslo	64
2. Gramatický rod	64
3. Kmenový systém	64
4. Skloňování zájmenné a složené	66
A. Skloňování podstatných jmen	66
I. Obecné poznámky	66
II. Jednotlivé typy.	69
1. Skloňování o-kmenů	69
2. Skloňování a-kmenů	71
3. Skloňování i-kmenů	72
4. Kmeny souhláskové	73
5. Dvojné číslo u podstatných jmen	73
6. Vývojové tendence skloňování podstatných jmen	74
B. Skloňování přídavných jmen (<i>Fr. Svěrák</i>)	78
1. Skloňování jmenné	78
2. Skloňování složené	78
C. Skloňování zájmen	80
D. Skloňování číslovek	81
E. Časování	82
F. Skladba	92
Cvičení (<i>Fr. Cuřín</i>)	93
VIII. Poměr češtiny a slovenštiny (<i>A. Mátl</i>)	96
1. Staré shody obou jazyků	96
2. Staré rozdíly	96
3. Odchytky vzniklé pozdějším hláskovým vývojem	97
4. Rozdíly tvaroslovné	99
5. Slovní zásoba	100
6. Poměr češtiny a slovenštiny — shrnutí	101
IX. Literární jazyk 13. a 14. století (<i>A. Mátl</i>)	103
1. Stav společnosti	103

2. Český jazyk spisovný	103
3. Vnitřní rozvoj jazyka	104
4. Pravopis přezhkový	105
X. Český jazyk v době husitské (<i>A. Mátl</i>)	106
1. Rozvoj českého jazyka a jeho zlidovění	106
2. Jan Hus a český jazyk	107
XI. Český jazyk za humanismu (<i>Fr. Cuřín</i>)	110
1. Stav národní společnosti v 15. a 16. století	110
2. Český jazyk za humanismu	111
3. Stav jazyka v 16. století	114
XII. Český jazyk v období pobělohorském (<i>Fr. Cuřín</i>)	116
1. Hospodářské, politické a kulturní poměry. Rozkolísání jazyka	116
2. Mluvnice a brusičství	117
Cvičení	118
XIII. Obrození spisovného jazyka. Josef Dobrovský (<i>Fr. Cuřín</i>)	120
XIV. Rozvoj slovní zásoby. Josef Jungmann. Charakteristika uměleckého stylu za obrození (<i>Fr. Cuřín</i>)	123
1. Rozvoj slovní zásoby	123
2. Přehled vývoje uměleckého jazyka za obrození	125
Cvičení	126
XV. Vývoj českého jazyka od obrození do 2. světové války (<i>Fr. Cuřín</i>)	128
1. Český jazyk ve společnosti	128
2. Odborné názvosloví	128
3. Brusiči	129
4. Jan Gebauer	129
5. Po 1. světové válce	130
6. Stručný přehled uměleckého jazyka v tomto období	131
XVI. Český jazyk za socialismu (<i>Fr. Cuřín</i>)	135
A. Útvary národního jazyka a vývojové tendence	135
B. Současný stav spisovného jazyka a péče o něj	137
1. Hláskosloví a pravopis. Zvuková stránka	137
2. Tvarosloví	138
3. Skladba	138
4. Slovní zásoba	139
5. Styly spisovného jazyka	140
6. Praktická péče o spisovný jazyk	140
C. Bohemistika a světová jazykověda	141
XVII. Matematické metody v jazykovědě (<i>Fr. Svěrák</i>)	148
XVIII. Onomastika (<i>VI. Šmilauer</i>)	150

A.	Osobní jména	150
B.	Místní jména	153
C.	Onomastika ve škole	156
XIX.	Obecné výklady o nářečí (<i>B. Koudela</i>)	157
A.	Předmět dialektologie a její vývoj	157
	1. Předmět dialektologie	157
	2. Z dějin české dialektologie	158
B.	Nářečí a národní jazyk	158
	1. Nářečí a jazyk	158
	2. Nářečí a národní jazyk	160
	3. Nářečí a spisovný jazyk	160
C.	Vývoj nářečí	161
	1. Vznik a vývoj českých nářečí	161
	2. Rozklad českých nářečí	162
	3. Hranice nářečí	162
	4. Interdialekty, obecná čeština	163
D.	Takzvaná „sociální nářečí“	164
	1. Stavovské jazyky	164
	2. Slangy a argot	164
E.	Výzkum nářečí	165
	1. Metody studia nářečí	165
	2. Organizace badatelské práce	166
	3. Jazykový zeměpis	167
	4. Zapisování mluvené řeči	168
	5. Význam studia nářečí	169
F.	Jazykový vývoj v pohraničí	170
XX.	Přehled nářečí českého jazyka (<i>Fr. Svěrák</i>)	172
	Rozdělení českých nářečí. Rozšíření některých jevů	172
A.	Česká nářečí	175
B.	Hanácká nářečí	180
C.	Lašská nářečí	182
D.	Moravskoslovenská nářečí	184
E.	Přehledná tabulka nářečí českého jazyka	187
F.	Nářeční ukázky	188
	Cvičení (<i>Fr. Svěrák, Fr. Cuřín</i>)	189
XXI.	Ukázka rozboru (<i>Fr. Cuřín</i>)	193
A.	Text staročeský	193
B.	Text nářeční	196
XXII.	Seznam literatury	199
XXIII.	Souhrnné otázky	202
	Rejstřík	203
	Obsah	209